

Danuta Zawadzka, Ewa Szafraniec-Siluta

Politechnika Koszalińska

RENTOWNOŚĆ AKTYWÓW PRZEDSIĘBIORSTW ROLNICZYCH W POLSCE – OCENA PORÓWNAWCZA

*AGRICULTURE ENTERPRISES' PROFITABILITY OF ASSETS IN POLAND –
COMPARATIVE ASSESMENT*

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo rolnicze, rentowność, majątek

Key words: agricultural enterprise, profitability, assets

Abstrakt. Celem badań była analiza rentowności majątku przedsiębiorstw rolniczych w Polsce oraz jej ocena porównawcza w odniesieniu do przedsiębiorstw ogółem i przedsiębiorstw przemysłowych, a także określenie rentowności majątku z uwzględnieniem typu produkcji rolnej. Populację celu stanowiły przedsiębiorstwa objęte statystyką publiczną GUS w ramach badań pt. *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych*. W celu określenia rentowności majątku w powiązaniu z typem produkcji rolnej wykorzystano dane FADN.

Wstęp

Ocena wykorzystania potencjału produkcyjnego w rolnictwie jest ważnym i aktualnym kierunkiem badań. Znaczenie podjętego problemu wypływa z konieczności efektywnego wykorzystania zasobów przedsiębiorstw rolniczych [Skarżyńska 2011]. Poziom wyników finansowych tych jednostek zależy bezpośrednio od posiadanego majątku – stopnia zasobności w budynki, budowle, maszyny i urządzenia [Marcysiak 2005]. Do czynników wpływających na efektywność funkcjonowania jednostek w sektorze rolnym badacze włączają również inne atrybuty, w tym wiedzę [Bórawski, Lewczuk 2008].

Przedsiębiorstwa rolnicze cechuje specyficzna struktura majątku wskazująca na przewagę aktywów trwałych nad obrotowymi, z uwagi na konieczność zaangażowania dużego potencjału technicznego do realizacji produkcji [Wasilewski 2007]. Jedną z miar wydajności (efektywności) jednostki sektora rolniczego jest rentowność aktywów (ROA – *return on assets*) [Gloy i in. 2002]. Rentowność jest to zdolność do osiągania dodatnich wyników finansowych (zysku). W odniesieniu do aktywów przedsiębiorstwa bywa nazywana stopą zwrotu z aktywów lub rentownością ekonomiczną [Kątnik 2011]. W celu poprawy rentowności potrzebne są inwestycje nakierowane na modernizację poprzez doskonalenie dotychczasowych technologii produkcji lub zakup nowych specjalistycznych maszyn i urządzeń, budynków i budowli [Malaga-Toboła 2009]. Przedsiębiorstwo, w tym rolnicze, może być traktowane jako specyficzna forma inwestycji [Gołaś, Paszkowski 2010].

Celem badań było dokonanie analizy rentowności majątku przedsiębiorstw rolniczych w Polsce oraz jej ocena porównawcza w odniesieniu do przedsiębiorstw ogółem i przedsiębiorstw przemysłowych, a także określenie rentowności majątku z uwzględnieniem typu produkcji rolnej.

Materiał i metodyka badań

Próbę badawczą stanowiły przedsiębiorstwa objęte statystyką publiczną GUS w ramach badań pt. *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych* [2012]¹. Analizą objęto przedsiębiorstwa, prowadzące księgi rachunkowe, które wykazywały zatrudnienie wynoszące 10 i więcej osób.

¹ Badanie GUS obejmuje jednostki zorganizowane w formie spółek handlowych, cywilnych, przedsiębiorstw państwowych spółdzielni, oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, państwowych, jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Przedsiębiorstwa te prowadzą księgi rachunkowe lub podatkową księgę przychodów i rozchodów. Dane liczbowe badanych przedsiębiorstw GUS pozyskał z następujących sprawozdań: SP – roczna ankieta przedsiębiorstwa, F-02 – statystyczne sprawozdanie finansowe oraz F-03 – sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych [*Bilansowe wyniki...* 2012].

Wartości bilansowe prezentowane według stanu na koniec roku kalendarzowego. Porównano wartości w latach 2006-2013. Dane statystyczne zaprezentowano według podstawowego rodzaju działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa na poziomie sekcji i wybranych działów Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007). W badaniu dokonano porównania ogółu przedsiębiorstw w Polsce z przedsiębiorstwami rolniczymi, za które uznano jednostki działające w ramach sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (dane za lata 2006-2008 nie obejmują przedsiębiorstw zajmujących się rybactwem). Ponadto w badaniu uwzględniono także przedsiębiorstwa przemysłowe, gdyż ich działalność, tak jak przedsiębiorstw rolniczych, nakierowana jest na wytwarzanie określonych produktów, a struktura majątku charakteryzuje się wysokim udziałem aktywów trwałych.

Zastosowano następujące mierniki rentowności majątku przedsiębiorstw: wskaźnik rentowności aktywów (relacja wyniku finansowego netto do wartości aktywów), wskaźnik rentowności aktywów trwałych (relacja wyniku finansowego netto do wartości aktywów trwałych) oraz wskaźnik rentowności aktywów obrotowych (relacja wyniku finansowego netto do wartości aktywów obrotowych). Ponadto, aby ukazać zróżnicowanie zyskowności przedsiębiorstw rolniczych (towarowych gospodarstw rolnych²) poszczególnych typów rolniczych wykorzystano także dane FADN (*Farm Accountancy Data Network*). Dokonano oceny rentowności towarowych gospodarstw rolnych następujących typów³: uprawy polowe, uprawy ogrodnicze, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne (do 2010 roku: zwierzęta żywione w systemie wypasowym), zwierzęta ziarnożerne, mieszane. Zakres czasowy badań przeprowadzonych na podstawie danych systemu FADN to lata 2004-2012, jednak z uwagi na zamiany dokonane w typologii gospodarstw rolnych, dane z lat 2004-2009 nie są wprost porównywalne z wynikami za lata 2010-2012. Wszystkie wyniki przedstawione w opracowaniu z wykorzystaniem FADN są wartościami średnimi dla rozpatrywanych grup gospodarstw rolnych (grupy wyodrębnione ze względu na typ rolniczy).

Badania, których wyniki zaprezentowano przeprowadzono w dwóch etapach. W pierwszym dokonano porównania wskaźników rentowności majątku przedsiębiorstw rolniczych oraz przemysłowych, a także ogółu przedsiębiorstw objętych badaniem w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych*. W drugim etapie badań, uzupełniająco przedstawiono ocenę zyskowności⁴ towarowych gospodarstw rolnych (przedsiębiorstw rolniczych) z uwzględnieniem podziału tych gospodarstw na poszczególne typy rolnicze.

Wyniki i dyskusja

W tabeli 1 zaprezentowano wartości podstawowych zmiennych charakteryzujących przedsiębiorstwa ogółem, przedsiębiorstwa przemysłowe oraz jednostki z sektora rolnego w Polsce w latach 2006-2013. Przedsiębiorstwa rolnicze charakteryzują się wysokim udziałem aktywów trwałych w strukturze majątku. Z danych gromadzonych przez GUS w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych* wynika jednak, że w badanym okresie struktura aktywów tych podmiotów ulegała zmianom. W 2006 roku relacja aktywów trwałych do majątku ogółem wynosiła 65,0%, była zatem o 5,6 p.p. wyższa w stosunku do przedsiębiorstw ogółem oraz o 6,8 p.p. w porównaniu do jednostek przemysłowych. Natomiast pod koniec badanego okresu jednostki z sektora rolnego wykazywały niższy udział majątku trwałego w strukturze aktywów niż

² Przedsiębiorstwo rolnicze to jednostka produkcyjna zajmująca się prowadzeniem działalności rolniczej, nastawiona na przekazywanie wytworzonych produktów rolniczych (roślinnych, zwierzęcych) do obrotu towarowego, stanowiąca zespół składników materialnych i niematerialnych [Wasilewski 2004, Kasztelan 2010, Mądra 2010]. Z uwagi na fakt, iż w polu obserwacji FADN są gospodarstwa rolne towarowe, uznano je za przedsiębiorstwa rolnicze.

³ Szerzej na temat zasad klasyfikacji gospodarstw rolnych do poszczególnych typów rolniczych oraz zmian wprowadzonych w tym zakresie w 2010 roku [Goraj i in. 2010].

⁴ Z uwagi na fakt, iż w ramach systemu FADN nie są publikowane dane dotyczące osiąganego przez gospodarstwo rolne wyniku finansowego, do obliczeń wskaźnika rentowności aktywów, jako zysk netto przyjęto kategorię dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Odzwierciedla ona nadwyżkę ekonomiczną, która pozostaje na opłacenie będących własnością rolnika czynników wytwórczych (ziemi, pracy oraz kapitału), zaangażowanych w działalność operacyjną gospodarstwa rolnego. [Goraj, Mańko 2009].

Tabela 1. Podstawowe charakterystyki przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2013

Table 1. Basic characteristics of enterprises in Poland from 2006 to 2013

Wyszczególnienie/Specification		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Przedsiębiorstwa ogółem/Total enterprises									
Liczba badanych jednostek/ Number of entities		47 048	48 165	53 148	53 847	53 220	54 189	54 587	56 432
Struktura aktywów/ Structure of assets [%]	aktywa trwałe/ fixed assets	59,4	60,1	59,3	60,0	59,0	58,3	60,0	61,3
	aktywa obrotowe/ current assets	40,6	39,9	40,7	40,0	41,0	41,7	40,0	38,7
Struktura pasywów/ Structure of liabilities [%]	kapitały (fundusze) własne/equity (fund)	51,1	53,2	50,5	51,6	51,5	49,8	50,8	50,8
	zobowiązania i rezerwy na zobowiązania razem/liabilities and provision for liabilities	48,9	46,8	49,5	48,4	48,5	50,2	49,2	49,2
Wynik finansowy netto (saldo) [mln zł]/Net financial result (balance) [mln PLN]		81 317,0	109 927,3	77 588,1	97 607,7	112 481,2	113 726,9	108 048,1	112 510,0
Przedsiębiorstwa rolnicze/Agriculture enterprises									
Liczba badanych jednostek/ Number of entities		1502	1475	1425	1400	1354	1350	1202	1273
Struktura aktywów/ Structure of assets [%]	aktywa trwałe/ fixed assets	65,0	66,7	66,4	61,7	58,8	63,2	60,1	58,9
	aktywa obrotowe/ current assets	35,0	33,3	33,6	38,3	41,2	36,8	39,9	41,1
Struktura pasywów/ Structure of liabilities [%]	kapitały (fundusze) własne/equity (fund)	72,2	72,5	73,1	72,5	71,5	75,5	75,0	73,9
	zobowiązania i rezerwy na zobowiązania razem/liabilities and provision for liabilities	27,8	27,5	26,9	27,5	28,5	24,5	25,0	26,1
Wynik finansowy netto (saldo) [mln zł]/Net financial result (balance) [mln PLN]		126,8	1548,3	775,2	1570,5	1900,2	3019,7	3367,0	3391,2
Przedsiębiorstwa przemysłowe/Industry enterprises									
Liczba badanych jednostek/ Number of entities		16 244	16 508	16 984	16 939	16 570	16 839	17 000	17 248
Struktura aktywów/ Structure of assets [%]	aktywa trwałe/ fixed assets	58,2	60,4	60,9	62,7	61,9	61,1	63,9	64,7
	aktywa obrotowe/ current assets	41,8	39,6	39,1	37,3	38,1	38,9	36,1	35,3
Struktura pasywów/ Structure of liabilities [%]	kapitały (fundusze) własne/equity (fund)	52,4	55,9	52,7	55,2	55,5	55,1	55,9	56,5
	zobowiązania i rezerwy na zobowiązania razem/liabilities and provision for liabilities	47,6	44,1	47,3	44,8	44,5	44,9	44,1	43,5
Wynik finansowy netto (saldo) [mln zł]/Net financial result (balance) [mln PLN]		47 036,7	57 364,5	35 252,9	48 321,4	60 324,7	73 174,0	61 680,4	65 147,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bilansowe wyniki... 2007, ..., 2014]

Source: own study based on [Bilansowe wyniki... 2007, ..., 2014]

przedsiębiorstwa ogółem oraz przemysłowe. Analizowana relacja wyniosła 58,9% dla jednostek z sektora rolnego oraz odpowiednio 61,3 i 64,7% dla pozostałych analizowanych grup.

Wartość wyniku finansowego wzrosła 26,7 razy w 2013 roku w stosunku do 2006 roku. Dla przedsiębiorstw ogółem analogiczna miara wyniosła 1,38, dla przedsiębiorstw przemysłowych 1,39. Należy także podkreślić, iż wzrostowi wartości wyniku finansowego w przypadku wszystkich badanych przedsiębiorstw oraz tych zajmujących się produkcją przemysłową towarzyszył wzrost jednostek, które były objęte badaniem w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych*. W przypadku przedsiębiorstw rolniczych liczba badanych jednostek uległa zmniejszeniu z 1502 do 1273 przedsiębiorstw. Jednostki z sektora rolnego wyróżniały się także wyższym udziałem kapitału własnego w strukturze pasywów niż w przypadku wszystkich przedsiębiorstw oraz tych przemysłowych. Analizowana wartość wyniosła średnio w latach 2006-2013 odpowiednio 73,3%, 51,2% i 54,9%.

Dokonano oceny rentowności aktywów przedsiębiorstw ogółem, rolniczych oraz przemysłowych w Polsce w latach 2006-2013. Wyniki badań w tym zakresie przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Rentowność aktywów przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2013

Table 2. Return on assets of enterprises in Poland from 2006 to 2013

Wyszczególnienie/Specification	Rentowność/Return [%]							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Przedsiębiorstwa ogółem/Total enterprises								
Wskaźnik rentowności aktywów/Return on assets	5,6	6,4	4,1	4,9	5,3	4,8	4,4	4,4
Wskaźnik rentowności aktywów trwałych/ Return on total fixed assets	9,4	10,6	6,9	8,2	8,9	8,3	7,4	7,2
Wskaźnik rentowności aktywów obrotowych/ Return on current assets	13,7	15,9	10,0	12,3	12,9	11,6	11,1	11,3
Przedsiębiorstwa rolnicze/Agriculture enterprises								
Wskaźnik rentowności aktywów/Return on assets	0,5	4,7	2,4	5,1	5,7	7,4	7,8	7,3
Wskaźnik rentowności aktywów trwałych/ Return on total fixed assets	0,7	7,0	3,6	8,3	9,7	11,7	12,9	12,4
Wskaźnik rentowności aktywów obrotowych/ Return on current assets	1,3	14,0	7,0	13,3	13,9	20,1	19,5	17,8
Przedsiębiorstwa przemysłowe/Industry enterprises								
Wskaźnik rentowności aktywów/Return on assets	6,9	7,0	4,0	5,2	6,0	6,4	5,2	5,2
Wskaźnik rentowności aktywów trwałych/ Return on total fixed assets	11,9	11,6	6,5	8,3	9,7	10,5	8,1	8,1
Wskaźnik rentowności aktywów obrotowych/ Return on current assets	16,6	17,7	10,1	14,0	15,7	16,4	14,4	14,8

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Najwyższą średnią rentowność aktywów w latach 2006-2013 odnotowały przedsiębiorstwa przemysłowe (5,7%), następnie jednostki z sektora rolnego (5,1%) oraz ogół przedsiębiorstw (5,0%). Należy jednak podkreślić, iż wyłącznie podmioty rolnicze wykazywały ciągły wzrost analizowanej miary od 2009 roku, a jej wartość na końcu badanego okresu była 14,6 razy wyższa niż w 2006 roku. Wszystkie badane grupy cechowały się wyższą zyskownością aktywów obrotowych niż aktywów trwałych, co należy łączyć ze strukturą posiadanego majątku. Średnia wartość wskaźnika rentowności aktywów trwałych wyniosła 8,4% dla przedsiębiorstw ogółem, 8,3% dla jednostek rolniczych oraz 9,3% dla przemysłowych. Przeciętna zyskowność majątku obrotowego wyniosła odpowiednio 12,4%, 13,4% i 15,0%.

W kolejnym etapie badań dokonano oceny rentowności majątku przeciętnego towarowego gospodarstwa rolnego (które z uwagi na cel produkcji rolnej można traktować jak przedsiębiorstwo rolnicze) w Polsce z podziałem na różne typy rolnicze (tab. 3.) Dokonano zatem oceny relacji dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w stosunku do posiadanego majątku.

W przeciętnym towarowym gospodarstwie rolnym w Polsce na 1 złotówkę majątku zaangażowanego w działalność rolniczą w latach 2004-2009 przypadało średnio 8 gr dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, a w latach 2010-2012 było to 7 gr. Rentowność aktywów była zróżnicowana pod względem typu prowadzonej działalności. W latach 2004-2009 najwyższą wartość analizowanej miary uzyskały gospodarstwa typu zwierzęta ziarnożerne (średnio 11,1%) oraz uprawy ogrodnicze (10,2%), natomiast w latach 2010-2012 były to także jednostki ukierunkowane na uprawy ogrodnicze (9,7%) oraz uprawy polowe (8,7%). Najniższe wartości w pierwszym z analizowanych okresów badawczych uzyskały gospodarstwa typu uprawy trwałe (6,0%), a w drugim był to typ zwierzęta trawożerne (4,5%).

Tabela 3. Rentowność aktywów towarowych gospodarstwach rolnych w Polsce w latach 2004-2012 według wartości przeciętnych z uwzględnieniem typu rolnego

Table 2. Return on assets of agricultural farms in Poland from 2004 to 2011, according to the average values of farming types

Wyszczególnienie/ Specification	Rentowność/Return [%]									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Gospodarstwo rolne/Agricultural farms	6,9	8,0	10,0	10,1	7,6	4,3	6,7	6,9	6,7	
Uprawy polowe/Fieldcrops	7,4	7,7	9,8	12,0	8,1	4,5	8,9	7,8	9,4	
Uprawy ogrodnicze/Horticulture	6,2	9,4	12,3	13,1	10,6	9,8	11,4	8,7	9,1	
Uprawy trwałe/Other permanent crops	4,0	6,2	8,2	9,8	4,8	2,9	6,2	7,6	6,6	
Krowy mleczne/Milk cows	7,8	10,1	11,2	12,1	10,1	4,0	6,8	8,1	6,7	
Zwierzęta trawożerne/Other grazing livestock	6,6	9,3	10,9	10,9	7,5	3,4	4,4	4,9	4,1	
Zwierzęta ziarnożerne/Granivores	10,5	11,8	14,7	11,0	9,9	8,5	7,1	8,0	8,4	
Mieszane/Mixed	6,1	6,7	8,5	8,2	6,7	3,5	5,8	6,1	5,7	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN [Floriańczyk i in. 2013, Goraj i in. 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, Wyniki standardowe... 2006]

Source: own calculations based on FADN data [Floriańczyk i in. 2013, Goraj i in. 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, Wyniki standardowe... 2006]

Podsumowanie i wnioski końcowe

Przedsiębiorstwa rolnicze charakteryzują się wysokim udziałem aktywów trwałych w strukturze majątku, wyższym w odniesieniu do struktury majątku przedsiębiorstw przemysłowych, jak również przedsiębiorstw ogółem w Polsce. Tendencja ta ulega zmianie w jednostkach sektora rolnego. Na koniec badanego okresu podmioty te cechowała odwrotna zależność względem dwóch referencyjnych grup. Biorąc pod uwagę zmiany zachodzące w rolnictwie w Polsce oraz aktywność inwestycyjną w zakresie aktywów rzeczowych przedsiębiorstw rolniczych, tendencję tę należy oceniać pozytywnie. W wyniku postępu technologicznego i technicznego rolnicy mają możliwość dokonywania inwestycji, które pozwalają im na uczynienie ich pracy łatwiejszej i lżejszej. Powoduje to wzrost znaczenia kapitału w stosunku do pracy (mimo iż praca nadal ma bardzo duże znaczenie w prowadzeniu działalności rolniczej) jako podstawowych czynników produkcji w rolnictwie. W związku z tym spadek udziału aktywów trwałych w strukturze majątku może świadczyć o efektywniejszym wykorzystaniu trwałych składników majątku. Potwierdzeniem tego jest wzrost wartości wyniku finansowego, który zauważalny jest w przypadku przedsiębiorstw rolniczych.

Jednostki z sektora rolnego uzyskują średnią rentowność majątku wyższą niż ogół przedsiębiorstw w Polsce, jednak niższą niż przedsiębiorstwa przemysłowe. Rentowność majątku przedsiębiorstw rolniczych wzrastała w analizowanym okresie. Przyczyną wzrostu zyskowności

aktywów jednostek z sektora rolnego należy upatrywać zarówno we wzroście osiąganych nadwyżek ekonomicznych, jak i w zmianach w strukturze majątku wykorzystywanego do prowadzenia działalności rolniczej. Wzrost wyniku finansowego związany jest m.in. z otrzymywanym przez rolników wsparciem pochodzącym ze wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej. Otrzymywane dopłaty stanowią przychody badanych przedsiębiorstw, zatem w bezpośredni sposób przyczyniają się do wzrostu osiąganego zysku netto. Należy jednak podkreślić, iż badaniem w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych* objęto przedsiębiorstwa prowadzące księgi rachunkowe, które wykazują zatrudnienie wynoszące 10 i więcej osób. Analiza danych dla przeciętnych przedsiębiorstw rolniczych w Polsce pozwoliła na sformułowanie wniosku, iż najwyższą rentownością aktywów cechowały się podmioty nakierowane na chów zwierząt żywnościowych oraz zajmujące się uprawami ogrodnictwami.

Przedstawione wyniki potwierdzają pogląd, iż duże znaczenie dla rentowności aktywów przedsiębiorstw ma specyfika prowadzonej działalności (zróżnicowanie między przedsiębiorstwami rolniczymi, przemysłowymi oraz ogółem), a także cechy charakterystyczne dla działalności w poszczególnych typach w ramach danej sekcji PKD.

Literatura

- Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2006, ... 2013 roku. 2007-2014*: GUS, Warszawa.
- Bórawski P., Lewczuk A. 2008: *Zróżnicowanie wyników ekonomicznych indywidualnych gospodarstw rolnych w zależności od potencjału konkurencyjnego a zwłaszcza ziemi*, Roczn. Nauk. SERiA, t. X, z. 3, 47-51.
- Floriańczyk Z., Mańko S., Osuch D., Płonka R. 2013: *Wyniki standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Część I. Wyniki standardowe*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 49, 50.
- Gloy B.A., Hyde J., LaDue E.L. 2002: *Dairy Farm Management and Long-Term Farm Financial Performance*, Agricultural and Resource Economics Review, 31/2, 233-247.
- Gołaś Z., Paszkowski S. 2010: *Struktura i determinanty rentowności kapitału własnego w rolnictwie krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, Scientiarium Polonorum Acta, Oeconomia, 9(1), 61-72.
- Goraj L., Osuch D., Płonka R. 2007, 2008: *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007, 2006 roku. Część I. Wyniki standardowe*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 44, 45.
- Goraj L., Mańko S. 2009: *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa, 75-76.
- Goraj L., Osuch D., Cholewa I., Płonka R. 2010: *Analiza skutków zmian we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 26-44.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R. 2011: *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008, 2009, 2010 roku. Część I. Wyniki standardowe*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, nr 12, 14, 44, 45, 48, 49.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Bocian M., Płonka R. 2012: *Wyniki standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Część I. Wyniki standardowe*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 49, 50.
- Kasztelan P. 2010: *Trwałość wielkoobszarowych przedsiębiorstw rolniczych*, Roczn. Nauk Roln., seria G, t. 97, z. 4, 88-89.
- Kątnik J. 2011: *Analiza i ocena wskaźników pomiaru rentowności przedsiębiorstwa jako instrument jego rozwoju*, Zesz. Nauk. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, nr 83, Kraków, 143-160.
- Malaga-Toboła U. 2009: *Analiza techniczno-ekonomiczna rozwojowych gospodarstw rolniczych w aspekcie uproszczenia produkcji roślinnej*, Inżynieria Rolnicza 8(117)/2009, 113-120.
- Marcysiak A. 2005: *Oddziaływanie wartości środków trwałych na poziom i zróżnicowanie dochodu w gospodarstwach rolniczych*, Roczn. Nauk. SERiA, t. VII, z. 1, 182-187.
- Mądra M. 2010: *Czynniki wpływające na zaangażowanie zewnętrznych źródeł finansowania w strukturze kapitału mikroprzedsiębiorstw rolniczych*, [w:] J. Sobiech (red.), *Kierunki zmian w finansach przedsiębiorstwa*, Zesz. Nauk. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, nr 142, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, 436.
- Skarżyńska A. 2011: *Skala produkcji rolniczych działalności produkcyjnych a ich opłacalność*, Roczn. Nauk Roln. seria G, t. 98, z. 1, 10-19.

- Wasilewski M. 2004: *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych*, Wydawnictwo SGGW w Warszawie, Warszawa, 15-20.
- Wasilewski M. 2007: *Kapitał pracujący a płynność finansowa i rentowność przedsiębiorstw rolniczych*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 1152, Zarządzanie Finansami Firm – Teoria i Praktyka, Wrocław, 207-627.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2005, 2004 roku. Część I. Wyniki standardowe.* 2006: IERiGŻ-PIB, Warszawa 44, 45, 54.

Summary

The aim of the study is to analyze the return on assets of agricultural enterprises in Poland and its comparative assessment in relation to the total companies and industrial enterprises and determination of return on assets, taking into account the type of agricultural production. The population to constitute the companies included in public statistics of Central Statistical Office in the context of the Financial Results of Economic Entities (balance sheet). In order to determine return on assets in relation to the type of agricultural production data from Farm Accountancy Data Network (FADN) were used in the paper.

Adres do korespondencji
dr hab. Danuta Zawadzka, prof. nadzw. PK, dr Ewa Szafraniec-Siłuta
Katedra Finansów, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska
ul. Kwiatkowskiego 6e, 75-343 Koszalin
e-mail: danuta.zawadzka@tu.koszalin.pl, tel. (94) 343 92 16
e-mail: ewa.szafraniec@tu.koszalin.pl, tel. (94) 343 91 64